

byla v oblasti hornictví, hutnictví a výroby porcelánu v relativně úzkém vztahu k průmyslové praxi). V jiných oborech byly v 18. století položeny základy pro jejich hvězdné hodiny v 19. století (ekonomie, historie).

Knihu uzavírá menší oddíl věnovaný různým formám vzdělanosti mimo univerzitu, napsaný z jedné třetiny opět Detlephem Döringem. Zahrnuje širší kulturní problematiku, zejména vztah univerzitní vzdělanosti k cestování, hudbě, výtvarnému umění a divadlu. Lipsko bylo v porovnání s ostatními středoněmeckými univerzitami známo svým kultivovaným společenským milieum, v němž se vedle univerzitních vzdělanců mohla uplatnit i řada učených praktiků (lékaři, technici, redaktoři) a mecenášů. Tradici hluboko od 17. století měla studentská *collegia musica*, jejichž podobu a repertoár ovlivnili během svého působení v Lipsku také Georg Philipp Telemann a Johann Sebastian Bach; Johann Christoph Gottsched zase z akademických pozic ve 30. a 40. letech 18. století zásadně ovlivnil budoucí podobu německého divadla.

Druhý svazek souboru *Erleuchtung...* je katalogem stejnojmenné výstavy, která se konala v prostorách městského muzea na Staré radnici v Lipsku od 9. července do 6. prosince 2009.³ Z vlastní zkušenosti mohu potvrdit, že se jednalo o výstavu zdařilou, jež částí instalace pamatovala i na nejmladší návštěvníky, kteří si mohli makety některých dobových přístrojů vyzkoušet v praxi – ty ale v katalogu samozřejmě zachyceny nejsou. Tematické členění do tří základních oddílů je podobné jako v případě svazku esejů: první představuje dějiny univerzity v předosvěcenské době, druhý jednotlivé vědní disciplíny na UL v kontextu osvícenství a třetí soudobou vzdělanost mimo univerzitní půdu. Katalog obsahuje úctyhodných 676 hesel k jednotlivým vystaveným předmětům. Každé heslo zahrnuje vedle základních údajů (rozměry, uložení, materiál) a reprodukce také stručný popis a bibliografické odkazy. To vše z knihy činí velmi dobrý doplněk prvního, čtvrtého a pátého svazku „velkých“ dějin univerzity v Lipsku.

Marek Ďurčanský

Ivo Navrátil (ed.), Karel Kazbunda, kulturní dědictví a mezinárodní právo
Z Českého ráje a Podkrkonoší, supplementum 16, Semily – Turnov 2013, 479 s.

V dubnu roku 2013 se v malebném prostředí podkrkonošského Jičína sešlo přes osm desítek archivářů a historiků z celé České republiky, Vídně i Budapešti, aby si společně připomněli dílo a odkaz jičínského rodáka, archiváře a historika Karla Kazbundy (1888–1982), od jehož narození právě uběhlo 125 let. Konference, organizovaná Pekařovou společností Českého ráje, Národním archivem, městem Jičínem a Regionálním muzeem a galerií v Jičíně ve spolupráci s Českou archivní společností, Sdružením historiků České republiky (Historickým klubem 1872), Ústavem dějin Univerzity Karlovy a archivem Univerzity Karlovy, Státním oblastním archivem v Zámrsku – Státním okresním archivem Jičín, Muzeem Českého ráje v Turnově a občanským sdružením Jičínská beseda trvala dva dny, od 19. do 20. dubna 2013. Kromě vlastního konferenčního jednání byl pro její účastníky připraven i zajímavý doprovodný program – slavnostní koncert Smíšeného pěveckého

³ Webová stránka výstavy je dodnes aktivní: <<http://www.erleuchtung-der-welt.de>> (přístup ověřen 11. 3. 2016).

sboru Foerster, pietní akt položení kytice na hrob Karla Kazbundy či výlet do nedalekých Prachovských skal.

Trvalým výsledkem jistě příjemného setkání pak je téměř pěti set stránkový sborník referátů, přednesených v konferenčním sále, který vydal Státní oblastní archiv v Litoměřicích – Státní oblastní archiv Semily pro Pekařovu společnost Českého ráje v Turnově pod redakcí Ivo Navrátila (nikoliv samozřejmě a jistě chvályhodně) ještě téhož roku 2013.

Objemný svazek otevírá úvodní slovo Evy Bílkové a shrnutí odkazu Karla Kazbundy z pera Roberta Kvačka. Následujících čtyřiatřicet příspěvků je rozděleno do čtyř hlavních tematických skupin: Karel Kazbunda, historik a archivář, Kazbundovo historické dílo, Archivní rozluka a nakonec Ochrana kulturního dědictví a mezinárodní právo. Celý sborník uzavírá závěrečné slovo Jitky Bílkové a Jana Kahudy, bibliografie prací Karla Kazbundy, kterou vypracovali titíž autoři, seznam účastníků konference včetně jejich vizuální podoby a doprovodný program konference i s obrazovou přílohou.

Jaký byl Karel Kazbunda jako historik a archivář? Zdeněk Beneš se zamýšlí nad Kazbundovým historickým dílem a myšlením v kontextu jeho generace nadcházejícího 20. století a dochází k závěru, že Kazbunda, vychovaný v duchu tradiční empiricko-kritické metodiky, kterou nikdy nepřekročil, zaujímal mezi svými vrstevníky zvláštní, i když ne zcela osamocené postavení. Jaroslav Bouček referuje o styčných bodech v životě Karla Kazbundy a Jana Slavíka. Příspěvek Milady Sekyrkové a Marka Ďurčanského zase shrnuje Kazbundovo působení na Univerzitě Karlově, a to jak studia, tak následnou pedagogickou i publikační činnost; zvláštní pozornost je přitom věnována jeho zapojení do komise pro oslavy jubilea univerzity v roce 1948. Miroslav Novotný nás seznamuje s otcem Karla Kazbundy Tomášem, rodákem z Písecka, respektive s jeho studijní poutí, která ho v mládí zavedla z rodných Brus na Písecku do škol v Písku, Českých Budějovicích i Praze, až nakonec zakotvil jako učitel přírodovědných předmětů na gymnáziu v Jičíně. Zde se mu posléze narodil syn Karel, jehož vřelý vztah k rodnému městu – a naopak, dlouho problematický vztah Jičina k rodákovi Kazbundovi – přibližuje příspěvek Jitky Bílkové, a to s přehlednou lehkostí, jež svědčí o hlubokém obeznámení autorky s Kazbundovou osobností. Regionální rozměr mají i některé další příspěvky: Karel Chutný a Radka Janů pátrali po na první pohled skrytých, ale nikoliv nevýznamných jičínských archivních stopách Karla Kazbundy a Karol Bílek dokumentuje přátelství Karla Kazbundy se soboteckým vlastivědným pracovníkem Miroslavem Vlachem. V osobním duchu se nesou příspěvky Zdeňka Šambergera, vzpomínajícího na setkání a korespondenci se svým učitelem Karlem Kazbundou, a Josefa Tomeše, který vypráví o své návštěvě u manželů Kazbundových v Jičíně v květnu roku 1977.

Kazbundovo historické dílo se stalo tématem série drobnějších příspěvků, jejichž autoři jsou Martin Kučera (editor Kazbundových textů), Roman Pazderský (podávající stručný nástin Kazbundova inspirativního pojetí Gollovy školy), Marek Fapšo (kladoucí si otázku, zda Kazbundova monumentální tetralogie *Stolice dějin na pražské universitě* je ještě odbornou literaturou, nebo se už stala sama pramenem), Petr Kovařík (pozornost zaměřil na Kazbundovu rozsáhlou, ale nedokončenou práci o Karlu Sabinovi), Michal Kamp (shrnující, kdy a jak Kazbunda přispěl k poznání života Karla Havlíčka) a Vladimír Růžek (informující o knižním vydání Kazbundova díla *Karel Havlíček Borovský*). Na závěr druhého oddílu sborníku Alena Šubrtová přehledně provádí po pozůstalosti Karla Kazbundy v Archivu Národního muzea a Eduard Kubů s Jiřím Šoušou obsáhle referují o dalším z Kazbundovských témat, kterým byl zájem o národnostní vyrovnání v Čechách,

zhotovený v díle *Otázka česko-německá v předvečer Velké války*, přičemž autoři na ukázce nejsilnější německé občanské strany z Čech (Deutsche Agrarpartei in Böhmen) a její reflexi v Kazbundově pracích konstatují, že záslužné Kazbundovo dílo postrádá přiblížení stranických programů a dění uvnitř jednotlivých stran.

Archivní rozluka, jejímž byl Karel Kazbunda jakožto úředník ministerstva zahraničních věcí aktivním účastníkem, se stala námětem jednoznačně nejrozsáhlejší části sborníku, zabírající téměř polovinu jeho stránkového rozsahu. Zařazené, zčásti značně rozsáhlé příspěvky zasvěceným způsobem zpracovávají toto závažné téma archivnictví všech nástupnických států habsburské monarchie, a vytvářejí tak důležitý materiál pro jeho poznání. Leopold Auer shrnuje nové výzkumy osudů archivního dědictví po první světové válce, Imre Ress pojednává o interakci mezi cíli národních dějepisců a formováním archivní politiky na příkladu habsburské monarchie od poloviny 19. do konce 20. století, Eva Drašarová podrobně provádí československo-rakouskou archivní a spisovou rozluku se zvláštním zřetelem na úlohu Karla Kazbundy. Přehledná práce Jana Kahudy a Milana Vojáčka ukazuje průběh archivní rozluky na příkladu českých, moravských a slezských fondů a uvádí charakteristiku fondů Národního archivu, v nichž jsou uloženy spisy, jež prošly spisovou rozlukou. Martin Halata referuje o vzniku a úloze Archivu Pražského hradu, Helena Chvojková zaměřila v rozsáhlé studii pozornost na roli Karla Kazbundy v archivní a spisové rozluce s Rakouskem. Již stručněji pak přibližuje Kazbundovy vzpomínky na Vídeň a rakouské a sudetoněmecké archiváře Stefan Lehr. Další autoři obracejí pozornost také k jiným osobnostem československo-rakouské archivní rozluky: Pavel Holát mapuje styčné body v práci archivářů Karla Kazbundy a Františka Roubíka, Eva Chodějovská se zaměřila na kartografa a archiváře Josefa Palduse, Milan Ducháček seznamuje s rolí Václava Chaloupeckého při centralizaci slovenského archivnictví a při archivní rozluce s Maďarskem a Jan Kramář představuje osobu poštovního úředníka, historika a muzejníka Václava Dragouna. Závěrečný příspěvek Lenky Linhartové přidává k tématu kontext česko-slovenské archivní a spisové rozluky, k níž došlo po rozpadu České a Slovenské federativní republiky roku 1992.

Úvahy nad ochranou kulturního dědictví a mezinárodním právem tvoří čtvrtý, závěrečný oddíl Kazbudovského sborníku a představují tak sice nepříliš rozsáhlou, ale zajímavou a podnětnou tečku za celou jičínskou konferencí. Bohumil Jiroušek přibližuje osobu Ernsta Bernheima a jeho pojetí dějin kultury; Marek Krejčí seznamuje s pojmáním kulturního dědictví jako předmětu mezinárodního práva veřejného a rolí Karla Kazbundy při řešení restitucí po pádu habsburské monarchie; Magda Němcová obrací pozornost ke stále aktuální problematice mobility předmětů kulturní hodnoty; Jiří Smitka líčí osudy fürstenberského archivu na Křivokláte od roku 1929 po současnost a Kristina Uhlíková jedná o nárocích Československé republiky na umělecká díla z rakouských sbírek po 1. světové válce.

Recenzovaný sborník je úctyhodný svým rozsahem a zaujme šíří svého záběru. Ač se jičínská konference sešla u příležitosti výročí Karla Kazbundy, nezůstalo pouze a jenom u příspěvků, přímo se dotýkajících vzpomínané osobnosti archiváře, historika a jičínského rodáka. V konferenční místnosti zazněla i řada referátů, souvisejících s Kazbundou zdánlivě jen okrajově. Jedná se však o příspěvky věnované tématům, která jsou s jeho osobností nerozlučně spjata – na prvním místě samozřejmě archivní a spisové rozluce po pádu habsburské monarchie. Vznikl tak neobyčejně rozsáhlý rámec, který díky svému přehlednému uspořádání ve sborníku umožňuje vnímat osobnost Karla Kazbundy v širokých souvislostech

osobních, odborných, profesních i dobových. Sborník *Karel Kazbunda, kulturní dědictví a mezinárodní právo* se tak zařadil k titulům, na něž by neměl zapomenout nikdo, kdo se v budoucnu bude osobností Karla Kazbundy či otázkou archivní a spisové rozluky zabývat.

Kateřina Schwabiková

Martina Bečvářová – Ivan Netuka, Karl Löwner and His Student Lipman Bers – Pre-war Prague Mathematicians

(Edition Heritage of European Mathematics, vol. 10), European Mathematical Society, Zürich 2015, VIII + 300 s., ISBN 978-3-03719-144-6

Obec Lány máme v mysli spojenou s letním sídlem československých, od roku 1993 českých prezidentů. Kdo však ví, že se tam 29. května 1893 narodil přední matematik 20. století Karl Löwner? V matrice narozených židovské náboženské obce v Novém Strašecí je uveden jako „Karel“, jelikož ale jeho otec Zikmund (Sigmund) dával přednost německé kultuře a německému životnímu stylu, jeho syn byl poté ve všech úředních dokumentech zapisován německou verzí svého jména – Karl. Po vystěhování do Spojených států amerických své jméno poangličtil do podoby Charles Loewner.

Löwnerovi vlastnili v Lánech obchod se smíšeným zbožím, který zřejmě slušně vynášel, třebaže na fotografii z roku 1929 nevypadá jejich obydlí právě lákavě – naše požadavky na bydlení jsou dnes ovšem značně náročnější. Přes vysoký počet dětí, na přelomu 19. a 20. století nijak neobvyklý – Karl byl v pořadí šestý z devíti sourozenců –, mohli rodiče bez finančního strádání dopřát nadanému synovi nejen středoškolská, nýbrž i vysokoškolská studia. Na univerzitě nebyl Karl osvobozen od kolejného a nedostával žádné stipendium; přitom se dvěma sourozenci bydlel v moderním bytě v Karlíně, jehož nájemné jistě nebylo nízké. Po maturitě na Německém státním gymnáziu v Praze – Starém Městě (Staatsgymnasium mit deutscher Unterrichtssprache in Prag-Altstadt) se na počátku zimního semestru 1912/1913 zapsal na Filozofickou fakultu Německé univerzity Karlo-Ferdinandovy, protože přírodovědné obory včetně matematiky se měly od humanitních disciplín oddělit až v červenci 1920. Kromě přednášek z matematiky, fyziky, astronomie, meteorologie a chemie si zapisoval také kurzy filozofie, pedagogiky, psychologie, germanistiky a historie. Je to vůbec zajímavý úkaz, že matematici, přírodovědci, lékaři, dokonce též inženýři mívají nezdědka dobrý rozhled v humanitních oborech, alespoň některých, zatímco tuto chvályhodnou reciprocitu často postrádáme u lidí zaměstnaných v humanitní oblasti. Ti klidně dokážou všechno, čemu se ještě na základní a střední škole naučili z matematiky a přírodních věd, beze zbytku zapomenout (někteří se tím navíc i chlubí).

V roce 1917 dosáhl Karl Löwner doktorátu filozofie na podkladě příznivě posouzené disertační práce *Untersuchungen über die Verzerrung bei konformen Abbildungen des Einheitskreises* (Studie o distorzi u konformních zobrazení jednotkového kruhu) a úspěšně složených rigoróz, velkého i malého. Zmíněná práce z geometrické teorie funkcí se zachovala v Archivu Univerzity Karlovy, ve fondu Německé univerzity. Autoři Martina Bečvářová a Ivan Netuka ji v části své práce věnované Löwnerovu dílu podrobně komentují.

Karl Löwner měl štěstí, že za první světové války nebyl povolán do armády, sloužil pouze několik měsíců v civilní obraně. Hned po promoci si podal žádost o připuštění ke státním